

LANGKÆRGÅRD

- en gravplads fra romersk jernalder

Kvindegrav A20

**Arkæologisk undersøgelse af en jernaldergravplads med velbevarede skeletter i
perioden 10.-19. juni 2003.**

BYGHERRERAPPORT

SYDVESTSJÆLLANDS MUSEUM
2003

Indhold:

Baggrund og begrundelse for udgravningen.....	3
Kulturhistorisk redegørelse.....	3
Plyndringen af gravene.....	4
Gravene i det vestlige felt.....	4
Gravenes orientering.....	5
De gravlagtes stilling.....	5
Kistespor.....	5
Nedgravningens dybde.....	6
Gravgods.....	6
Dateringen af gravene.....	8
Tidstavle.....	10
Undersøgelsens perspektiver.....	10
Landskabet.....	10
Andre fortidsminder i området.....	11
Administrative data.....	11
Udgravningens data.....	11
Udgravningens metode.....	11
Dataliste.....	12
Litteratur.....	13

Indledning

Forud for anlæggelsen af *Trelleborg Golfbane* øst for Slagelse udførte Sydvestsjælland Museum maj-juli 2003 en arkæologisk forundersøgelse af området med henblik på at konstatere, om eventuelle fortidsminder ville blive berørt af anlægsarbejdet (jfr. beretning v. Mette Nissen: *Skovse Golfbane SVM 2002008*). Arealet blev dækket ind med søgegrøfter, hvis tæthed varierede efter topografien. I en af disse søgegrøfter i nærheden af den nu nedrevne gård *Langkærgård* stak kraniet fra et menneske frem. Det blev startskuddet til en arkæologisk undersøgelse af lokaliteten, som viste sig at være en regulær gravplads fra jernalderen.

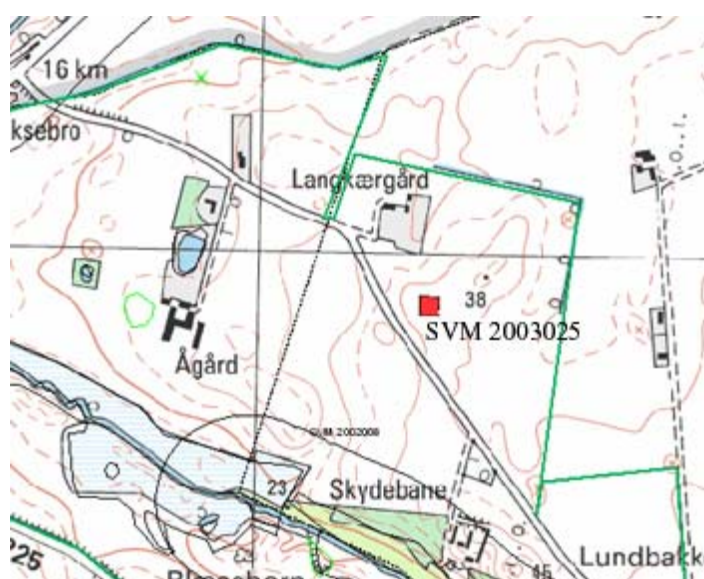

Fig. 1 Udgravningens topografiske beliggenhed.
Udgravningen er markeret på kortet med rødt.

Baggrund og begrundelse for udgravningen

Udgravningen var en undersøgelse i henhold til museumslovens §27. Budgettet for undersøgelsen blev godkendt af Kulturarvsstyrelsen i brev af 17/6 2003.

Kulturhistorisk redegørelse

Udgravningen var en undersøgelse af en gravplads med 8 jordfæstegrave med velbevarede skeletter. Gravene lå tæt i en klynge på en grusbanke; de fleste umiddelbart under pløjelaget. Alle grave var orienteret N-S med hovedet i syd, undtagen en der vendte modsat; den pågældende havde tilsyneladende bagbundne hænder. Alle de gravlagte var voksne individer, tilsyneladende lige mange af hvert køn. Hvor det kunne påvises lå alle i sovestilling. Kistespor kunne påvises i enkelte tilfælde; en af kisterne var tilsyneladende et stort trug. Flere af gravene var tydeligvis plyndret kort efter gravlæggelsen, så af gravgods var kun bevaret to glittesten, en bronzenål, en jernkniv og to lerkar, der kunne dateres til romersk jernalder (ca. 100-200 e.kr.). På vestsiden af grusbanken undersøgte spor efter en anden gravklynge, der dog var ødelagt i nyere tid, samt en delvist bevaret hestegrav.

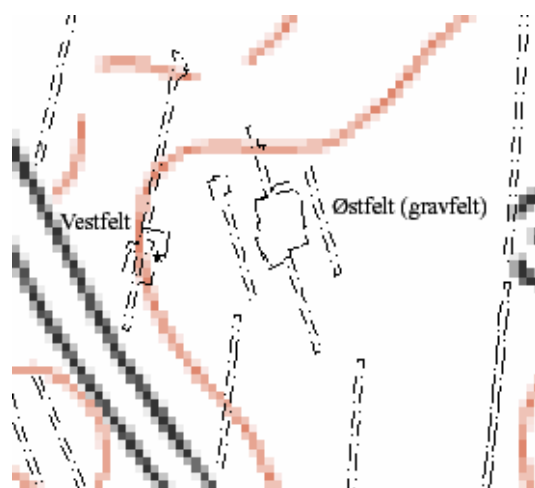

Fig. 2 Samlet oversigt over udgravningsfelterne. De lange gennemgående grøfter er forundersøgelsens søggrøfter. Det østlige felt, der svarer til toppen af banken, rummer de bevarede grave. I det vestlige felt er undersøgt dele af en ødelagt gravgruppe.

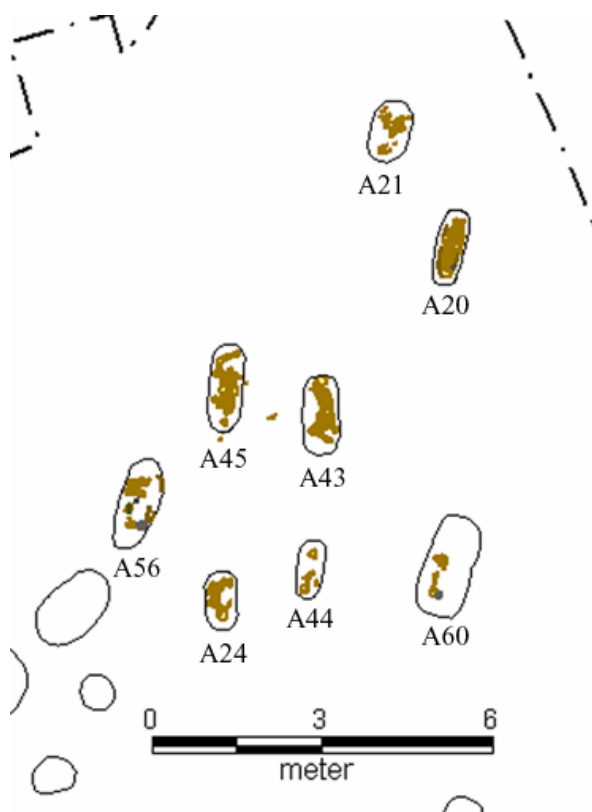

Fig. 3 Udsnit af det østlige felt med de otte jordfæstegrave.

Fig. 4 Vestlige felt. De afmærkede områder er ikke grave, men overvejende koncentrationer af omgravede knogler.

Plyndringen af gravene

Bortset fra en ydmyg bronzesnål blev der ikke fundet en eneste genstand af metal eller glas i nogen af gravene. Dette er næppe tilfældigt: den samtidige gravplads ved Udby udgravet 1988 (P. Ethelberg 1995) havde mange rigt udstyrede kvindegrave. Til forskel fra gravpladsen ved Langkærgård var gravene her meget dybt nedgravet – op til 2 meter – og fylden over kisten opfyldt med store sten på 60-70 kg. Denne foranstaltning gjorde gravrøveri meget besværligt – der skulle flyttes mere jord og der skulle to mand til at bakke de tunge sten. En hurtig ”raid” over nat var dermed nærmest umulig – datidens straf for gravrøveri har formentlig været hård. Gravrøverne fra Langkærgård-gravpladsen må have vidst hvem der lå begravet hvor, og hvad der lå af gravgods: de grave, der ikke synes plyndrede, er alle uden bronzesmykker og perler. Bækkenet med artikulerede lårben i grav A60, som var vendt 180 grader viser, at plyndringen var sket inden alle bløddelene var forrådnet.

Gravene i det vestlige felt

Gravene i det vestlige felt ses at være kraftigt forstyrret i nyere tid. Undergrundssandet er over det meste af feltet gennemgravet og fyldt op med muldblandet sand iblandet enkelte glasskår og jernsøm. Bundskåret af en flaske afslører, at forstyrrelsen formentlig er sket i første halvdel af 1900-tallet. Spredt i den omrodede fyld findes knogler af såvel menneske som hest og ko. Disse knogler er imidlertid ikke helt tilfældigt fordelt: i A47 f.eks. ligger en del stumper af samme menneskekranium samlet inden for et lille område. A53/54 er en regulær dyng af dyreknoget, der må være smidt her i en bunke i forbindelse med forstyrrelsen. Frem for alt er nogle knogler fundet

artikuleret: i A51 fandtes et helt hestekranium med de øverste 5 nakkehvirvler på plads samt alle fodknoglerne fra en af hestens fødder. Det må være de forstyrrede rester af en regulær hestegrav. Tæt herved lå 8 fodknogler fra samme højrefod af menneske liggende ganske tæt. Disse knogler må stamme fra en enkelt skovlfuld jord fra en forstyrret grav, som således ikke kan have ligget længere end et skovlkast fra findestedet.

Ser man på målebordsbladet fra ca. 1900 går der en grusvej fra Langkærgård stik syd ned til Oksebrovej. Denne grusvej, som siden er sløjfet, går tværs igennem arealet for det vestlige felt. For at få denne vej jævn har man måttet grave ind i banken mod øst. Måske er man ved denne lejlighed stødt på menneskeknogler og har af nysgerrighed foranstaltet en selvbestaltet udgravning på stedet – skeletter og oldsager af metal har altid haft en dragende fascinationskraft. Uanset om knoglerne er erkendt under dyrkning eller vejanlæg, kan der næppe være tvivl om, at forstyrrelserne skyldes en privat udgravning målrettet efter knoglerne eller evt. gravgods.

Gravenes orientering

Samtlige 8 grave, der er bevaret in situ, er orienteret nord-syd. Det samme synes, efter de bevarede rester at dømme, at gælde for hestegraven. Der er derfor ingen tvivl om, at denne retning var den ”traditionelt autoriserede” gravorientering. Alle grave, med én markant undtagelse, har haft hovedet mod syd, selv hestegraven. Den markante undtagelse er den bagbundne mand A43, som har hovedet mod nord. Dette skyldes snarest hans status som (henrettet?) forbryder.

De gravlagtes stilling

I alle tilfælde, hvor bevaringsstanden har muliggjort iagttagelse, er den døde gravlagt i hocker. Flere af skeletterne ligger endda i ekstrem hocker, hvor benene er bøjet så kraftigt, at de næsten virker snøret sammen. Dette er antagelig for at få anbragt liget i snævre kister. Det var navnlig tydeligt i A20, hvor kistesporene var bevaret. I to tilfælde var et af benene mere udstrakte; i det ene tilfælde var det en barsk nødvendighed, idet knæleddet var sammenvokset (A45), det andet var ”forbryderen” A43, som antagelig bare var lagt i jorden uden kiste.

Der var tilsyneladende ikke nogen regler for hvilken side, man lå på: to lå på højre side, tre på venstre og resten kunne ikke afgøres med sikkerhed. Der så heller ikke ud til at være nogen kønsmæssig forskel på dette punkt: begge køn lå på begge sider.

Kistespor

Kistespor var bevaret i tre tilfælde: A20, A56 og A60. I A20, der havde de mest velbevarede kistespor, havde kisten rundede ender og trugform. Det må således enten have været et stort trug/sulefad eller et stykke udhulet træstamme. Kisten i A56 var tilsyneladende anderledes, idet der i den østlige side kunne ses to kistespor uden på hinanden. Måske har den ene beholder kun rummet den døde og kisten udenpå også gravgodset? Plyndringen af graven gør dog tolkningen besværlig.

Fig. 5 Kistesporerne ses her i kvindegraven A20 som en mørk stribe af formuldet træ i fladen. Kisten, der har været et stort trug eller et stykke udhulet træstamme, har været så trang, at den døde måtte presses kraftigt sammen.

Nedgravningens dybde

De fleste grave fandtes umiddelbart under pløjelaget, bortset fra A56 og A60, som var gravet ca. 30 cm ned i undergrunden. Disse grave har muligvis været de rigeste, idet de er de mest markant plyndrede. Grav A56 ligger præcis på toppen af bakkeknolden. Dette kan måske pege i retning af denne grav som en ”førstegrav”/”grundlæggergrav”?

Gravgods

Det ser ud til, at gravrøverne konsekvent har plyndret alt af værdi i gravene. De grave, der ikke var plyndret, indeholdt enten ingenting eller også blot lavprestigeobjekter (lerkar, kniv, glittesten). I to tilfælde fandtes et lille lerkar stående nær den dodes hoved (A56, A60). Disse lerkar er af drikkebæger-agtig type og har formentlig indeholdt en drik. Begge lerkar lå i dybe, plyndrede grave og er tydeligvis fravalgt af gravrøverne.

Fig. 6. Pandens buede form viser, at den døde er en kvinde. Hun har fået en pottemager-glattesten og en bronzenål med i graven. De to nyttige redskaber har måske ligget i en lille læderpose (grav A20).

Fig. 7. Grav A43 – ”den henrettede forbyrder”. På billedet er bækken, hænder, venstre lår og lændehvirvlerne fjernet, så man kan se, at håndledene ligger tæt sammen bag ryggen på den døde mand, der formentlig er hængt.

I to grave (A20 og A56) fandtes en karakteristisk 6-7 cm stor glat oval sten, der formentlig har tjent som glittesten, dvs. et pottemagerværktøj. Dette hverv tilskrives normalt kvinden, og begge sten ser da også ud til at ligge i kvindegrave. Stenen i A56 var tydeligvis smidt tilbage i graven efter at man havde opgravet den dødes overkrop.

I en grav (A20) lå tæt ved den dødes hoved og tæt ved glittestenen en bronzenål med øje af ”stoppenålsagtig” type. Disse to genstande har måske ligget i en nu bortrånnet pose/taske af læder eller stof.

I grav A56 fandtes en jernkniv, hvor metalsaltene havde bevaret spor af træskeden. Kniven ligger muligvis ikke i oprindeligt leje, måske er den efterladt af gravrøverne.

Fig. 8 Grav A24. Hele den dødes torso mangler. Det kunne tyde på, at gravrøvere også her har været på spil.

Fig. 9 Grav A24. De kraftige øjenbrynsbuer viser, at den døde er en mand. Bemærk det højst usædvanlige ”S-formede” tandslid.

Fig. 10 Grav A45. Kraniet er revet væk af bondens plov. En ræv har gravet sig ned i graven og er død foran skelettets højre skinneben.

Fig. 11 Grav A45. Nærbillede af den dødes venstre knæ. Ledet er sammenvokset, så den døde har været krøbling.

Fig. 12 Grav A56. Gravrøvere har plyndret denne kvindegrav og kun efterladt lerkarret og pottemager-glattestenen.

Fig. 13. Grav A60. Denne grav er også totalt plyndret - man kan på makaber vis se, at gravrøverne har smidt et stykke af liget tilbage i graven: bækkenet og det øverste af lårbenene ligger i orden, men vendt 180 grader!

Dateringen af gravene

De 8 jordfæstegrave ligger regelmæssigt i en klynge og respekterer hinanden. Alt tyder derfor på, at gravlæggelserne er foregået inden for en kort årrække (1-2 generationer). Klyngen er snarest udtryk for en enkelt slægts begravelser. Den omgravede gravgruppe mod vest kan således være en anden slægts grave, og er antagelig omtrent samtidig med den østlige gravgruppe.

Dateringen bygger dels på gravskikken, dels på gravgodset:

Orienteringen af gravene er en god indikator, for den ser ud til at skifte over tid. Bortset fra "forbrydergraven" er alle gravene konsekvent anlagt med hovedet i syd. Det statistiske materiale fra "Iron Age Man in Denmark" (Sellebold et al. 1984) viser:

Hoved orienteret mod syd:

Ældre romersk jernalder
15,4%

Yngre romersk jernalder
32,0%

Ældre germanertid
Utilstrækkeligt statistisk
grundlag.

Yngre germanertid
15,4%

Hovedet mod syd er klart den mest almindelige orientering i yngre romertid, mens det primært er nord i både yngre og ældre perioder.

Mængden af gravlagte i udstrakt rygleje er jævnt stigende fra ældre romertid til vikingetid. I yngre romertid er 68% af de undersøgte skeletter gravlagt i sovestilling, men kun 36% i yngre germanertid.

Lerkarrene har let fortykket, let facetteret rand, men ikke markeret skulder. Det peger mod en datering til overgangen ældre/ynge romertid (2. årh. e.kr.).

Bronzenålen med øje var en ret almindelig gravgave på Udby-gravpladsen (Ethelberg 1995), som er dateret til yngre romertid.

Glittestenen derimod er tilsyneladende en ret sjælden gravgodsform – måske er det fordi man i mange af de ældre fund ikke har erkendt den som genstandsform – umiddelbart kan den forveksles med en almindelig sten.

Fig. 14. A51 – hestegrav. Dette kranium med tilhørende nakkehvirvler viser, at en hest er begravet på stedet. Spredte menneskeknogler i samme område viser, at der har været yderligere en vestlig gravgruppe, som imidlertid er søndergravet i forrige århundrede.

Yderligere grave?

Efter prøveundersøgelsen så det ud til, at samtlige grave var pløjet i stykker og at de fundne knogler kun var de sørgelige rester i det nederste muldlag. Dette viste sig ikke at være tilfældet: i alt 8 grave fandtes bevaret in situ. Gravene lå tæt i en klynge og udvidelser til siderne afslørede ikke flere grave. Gravpladsen blev derfor skønnet afgrænset. Knoglestumper i en søgegrøft på den lavere bakkeside mod vest virkede meget omrodede og blev tolket som nedpløjede skeletrester fra gravpladsen på bakketoppen. Iagttagelser mod udgravningens slutning af enkelte artikulerede knogler viste imidlertid, at der havde været en yderligere gravgruppe her, bortgravet i nyere tid. Det kan dermed ikke udelukkes, at der har ligget flere grave i området mellem det vestlige og østlige felt. En afdækning af dette areal blev nedprioriteret af ovennævnte årsager. Da anlægsarbejdet har fundet sted, er det ikke muligt at be- eller afkræfte denne mulighed.

En nærmere beskrivelse af de enkelte grave kan fås i udgravningsrapporten *Langkærgård SVM j.nr. 2003025* ved henvendelse på Sydvestsjælland Museum.

Tidstavle

Yngre jernalder	Vikingetid	1050 e. Kr.
	Germansk jernalder	750 e. Kr.
Ældre jernalder	Romersk jernalder	375 e. Kr.
	Keltisk jernalder (Førromersk)	Kr. f.
Bronzealder	Yngre bronzealder	500 f. Kr.
	Ældre bronzealder	1000 f. Kr.
		1700 f. Kr.

Undersøgelsens perspektiver

Egentlige gravpladser fra yngre romersk jernalder er sjældne; selv om man fra Syd- og Østsjælland kender en del grave fra perioden, er de fleste enkeltfund udgravet i ældre tid. Udgravningerne ved Himlingøje og Udby er markante undtagelser. Hermed kan udgravningen ved Langkærgård kaste lys over et lokalsamfund fra jernalderen og dets mennesker. Gravpladsen ved Himlingøje afspejlede udpræget en fyrsteslægt med nære kontakter til romerriget. Jernaldersamfundene på Sjælland synes mere at bestå af enkeltgårde end egentlige landsbyer, som er kendt fra Jylland siden ca. 300 f.kr. På Sjælland kan gravpladserne derfor snarest ses som en enkelt slægts gravlæggelser. Det velbevarede skeletmateriale forøger kraftigt udsagnsværdien af gravpladsen: her kan vi se hvor gamle de gravlagte blev, hvilket køn de havde, hvordan deres tænder var slidt, hvilke læsioner og andre skavanker de havde pådraget sig i deres levnedsløb og sågar i et enkelt tilfælde påvise at en af de gravlagte var henrettet, men alligevel var gravlagt på gravpladsen – dog med en afvigende orientering. Udgravningen fortæller også en historie om metallets kostbarhed; en kostbarhed der overskyggede respekten for de døde. Skeletterne taler deres makabre udsagn om gravrøvere, som kort efter begravelsen målrettet har gravet ned efter bronzesmykker og glas allerede inden liget er forrådnat. Man kommer meget nær på det enkelte menneske, når man f.eks. finder nålen og glittestenen sammen med den døde unge kvinde – glittestenen, som var pottemagerskens redskab. Lerkar ved den dødes hoved fortæller om en tro på et hinsides liv, hvor den medgivne drik skulle bruges på rejsen derhen.

Landskabet

Gravpladsen ligger i et meget kuperet landskab med mange mindre banker, som mod syd afgrænses af Gudum Å og mod nord af det mindre vandløb Skelbæk. Undergrunden på stedet er efter østdanske forhold usædvanligt sandet: mange af de små bakkeknolde består af rent sand. Nogle steder er undergrunden mere gruset med småsten. Det gælder den lille bakkeknold, som gravpladsen er anlagt på. Bakkeknolden skråner kraftigt ned til alle sider. Gravene er anlagt fra toppen af knolden og et stykke ned af den østlige side. Jernalderfolkene i Øst- og Sydsjælland har foretrukket grusbanker til begravelse, og mange af fundene er derfor gjort ved grusgravning. Det gælder f.eks. for den rige samtidige gravplads *Skraalbanken* ved Udby (se P. Ethelberg, 1989) samt yngre romertidsgravpladsen ved Himlingøje (U. L. Hansen 1991). En tidligere forpagter af jorden,

som besøgte udgravningen, fortalte, at de gennem adskillige år havde dyrket asparges der – kartofler lykkedes ikke så godt trods den sandede jord, fordi der var så meget kalk i jorden. Det svarede meget godt til iagttagelserne under udgravningen: undergrunden indeholdt talrige små kalknister, og det er uden tvivl forklaringen på knoglernes ualmindeligt gode bevaringsstand.

Andre fortidsminder i området

I forbindelse med prøveundersøgelserne på golfbanen blev der på en smal aflang banke 500 m VNV for gravpladsen lokaliseret et langhus, som ud fra keramik kunne dateres til 4.-5. årh. e.kr. Et andet treskibet langhus blev ved samme lejlighed undersøgt 500 m SØ for gravpladsen. Det kunne dog ikke dateres nærmere indenfor jernalderen (jfr. SVM 2002008).

I forbindelse med grusgravning på en banke 500 m syd for gravpladsen skulle der være fundet skeletter. Et tæt net af søgegrøfter omkring denne grusgrav bragte imidlertid ikke nyt om dette (jfr. SVM 2002008).

Kun 1,5 km øst for udgravningen undersøgte Sorø Amts Museum i forbindelse med motorvejsbyggeriet en stor gravplads fra vikingetiden (ca. 900 e.kr.).

Administrative data

Undersøgelsen er foretaget af Sydvestsjælland Museum, som opbevarer originaldokumentation og oldsager. Skeletmaterialet vil dog blive sendt til bestemmelse på Antropologisk Laboratorium.

Udgravningens data

Daglig leder var cand. phil. Tim Jonas Grønnegaard. Som assistent medvirkede de første 6 dage stud. mag. Christina Wind. Mus. insp. Hugo Hvid Sørensen var ansvarlig leder

Entreprenørfirmaet Eriksson A/S lagde gravemaskine til undersøgelsen. Det meste maskinarbejde var dog udført allerede i prøveundersøgelserfasen.

Vejret under undersøgelsen var varmt og solrigt. Udgravningsteknisk og fotomæssigt var dette gunstigt, men iagttagelsesforholdene for kistespor og fyldskifter var besværet af udtørring.

Den digitale efterbearbejdning af udgravningsplanerne blev foretaget af stud. mag. Rikke Dahl Sørensen.

Indmålingen af målesystemet i det landsdækkende system blev foretaget af bygherrens landmåler Pernille Hansen.

Journalist Arne Svendsen fra Sjællands Tidende besøgte udgravningen 12/6, hvilket resulterede i en reportage i avisen dagen efter.

Udgravningens metode

Efter at gravpladsen som sådan var blevet erkendt, blev det omliggende areal forsigtigt muldafrømmet med maskine. Hvis knogler eller fyldskifter blev erkendt i det nederste muldrag, blev afgravningen fortsat med skovl eller ske.

Efter udgravningen af de erkendte grave, blev hele fladen fladeskovlet for at efterspore grave, som ikke var set i første omgang. Det resulterede i to nye grave! Gravenes fyldskifter var ofte svære at erkende, dels på grund af den skarpe sol, der prægede udgravningen, dels fordi undergrunden var meget heterogen på stedet og bestandig skiftede farve og karakter, dels fordi fylden ikke indeholdt trækul, sten eller andet iøjnefaldende materiale, bortset fra knoglerne.

De steder, hvor der var erkendt knogler i fladen, blev der udlagt et rektangulært felt, hvor vi gravede ned i fladen. På denne måde havde vi hele tiden en jævn flade at arbejde på, så det blev nemt at slippe af med overskudsjord, ligesom det dannede en pæn ramme for fotografering. Selve gravene blev udgravet med ske, spatel og pensel, mens den omgivende undergrund blev bortgravet med

skovl. Den afsluttende afrensning af knoglerne foregik med forstøver – den viste sig særdeles velegnet til at frempræparere små finger- og fodknogler.

Gravene blev kun opmålt i ét niveau, med mindre der blev konstateret kistespor. Kistespor blev opmålt og nivelleret for sig og indført som et selvstændigt lag i computerprogrammet MapInfo.

Alle gravene blev opmålt 1:20 med feltpantograf sammen med fire punkter fra koordinatsystemet. Med denne opmåling som underlag blev knoglerne rentegnet på stedet – pantografens detaljeringsgrad rækker ikke til fingerknogler, tænder o.lign. De tilfælde, hvor der på tegningen kunne herske tvivl om knoglens art, blev dette påskrevet planen.

I ingen tilfælde valgte vi at lade en profilbalk stå i gravene, idet det blev skønnet, at ulemperne ved en sådan ville (bogstaveligt!) overskygge fordelene.

Gravene blev fotograferet i såvel dias som sort/hvid i såvel oversigt som detail (jfr. fotoliste).

Gravene blev nummereret med et anlægsnummer (A20, A21 o.s.v.). Yderligere fik hver grav et fundnummer (x-nummer). Hvis der indgik gravgods eller dyrekogler fik disse selvstændige x-numre. Såvel A-numre som x-numre indgår i prøveudgravningens nummerrækker.

I et enkelt tilfælde blev en jernkniv med delvis bevaret træskede optaget i præparat til efterfølgende konservering.

Knoglerne blev optaget i en kasse for hver grav. Knoglerne blev sorteret i hovedkategorier (højre hånd, venstre fod, kranium o.s.v.) for at lette det efterfølgende antropologiske arbejde.

En lokal detektorbruger Morten Petersen, som besøgte udgravningen næsten hver dag, gennemgik jordbunker og flade med sin detektor, dog uden resultat.

I søgegrøften vest for gravfeltet blev der i et omrodet lag under pløjelaget fundet stumper af et menneskekranium (A47). Det medførte en udvidelse her. Da det stod klart, at hele området var stærkt området og ingen grave var bevaret i oprindeligt leje, fik det en lavere prioritet – kun enkelte af knoglekoncentrationerne blev afrenset til foto. Udvidelsen viste dog, at de undersøgte grave på østsiden af bakkeknolden kun har været en af flere gravgrupper på stedet. Da gravene var bedre bevaret og derfor mere tidrøvende end beregnet, blev det valgt ikke at afgrave stykket mellem de to felter.

Dataliste

Alle sagens akter er arkiveret under journalnummer SVM 2003025 på Sydvestsjællands Museum og en teknisk rapport er indsendt til Kulturarvsstyrelsen. De fundne oldsager er vasket, beskrevet og registreret, og ligger nu på museets magasin. Skeletmaterialet vil blive sendt til Antropologisk Laboratorium. Detaljerede oplysninger om de enkelte grave, indsamlede genstande og dokumentationsmateriale fremgår af den udarbejdede rapport.

Sydvestsjællands Museum 1. august 2003

Tim Jonas Grønnegaard
arkæolog, cand. phil.

Litteratur

- Ethelberg, Per 1995 Skovgårde-gravpladsen – sydsjællandske ”fyrstegrave” fra 3. årh. e.kr.
Kulturhistoriske Studier. Sydsjællands Museum 1995.
- Hansen, Ulla Lund 1991 Himlingøje-undersøgelserne. Om baggrunden for Stevnsområdets rige gravfund i yngre romertid.
i: Samfundsorganisation og Regional Variation. Norden i romersk Jernalder og Folkevandringstid. Red. C. Fabech og J. Ringtved.
Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter XXVII, 1991.
- Sellebold, Berit Jansen et al. 1984 Iron Age Man in Denmark.
Prehistoric Man in Denmark, Vol. III
Det Kgl. Nordiske Oldskriftsselskab. København 1984.